

Liesbeth Winters-Jonas
Myrthe Kelder

Op weg met verhalen

Op weg met verhalen staat voor een open en eigentijdse benadering van de levensbeschouwelijke vorming. Deze benadering is niet dogmatisch, wel oecumenisch en zoekt, daar waar dat kan, verbindingen met andere godsdiensten en levensbeschouwingen.

Op weg met verhalen kiest voor een ontwikkelingsgerichte benadering. Deze manier van betekenisvol leren is in haar uitwerking wisselend Bijbelgericht en themagericht. De lessen zijn 'open'. Gaandeweg ontdekt de leerling zelf de betekenis van een verhaal, kunstwerk of gesprek. Er wordt gebruikgemaakt van afwisselende werkvormen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de didaktieken van het kindertheologiseren, symboliseren en ritualiseren.

De lessen worden geplaatst op Zinvoller onderwijs, www.zinvolleronderwijs.nl, de lessendatabank van VONKT. Abonnees worden per thema via een digitale Nieuwsbrief geïnformeerd over de nieuwe lessen.

Indeling niveau lessen

Op weg met verhalen is onderverdeeld in drie niveaus: onderbouw; middenbouw en bovenbouw. Hier is voor gekozen vanuit zowel praktische overwegingen als theoretische overwegingen – gebaseerd op de godsdienst pedagogische visie die onder dit project ligt. De lessen zijn zo ontwikkeld dat leerkrachten vanuit de aangegeven lessuggesties ook eigen keuzes kunnen maken in het aanbieden van de lesstof. Naast de lesomschrijving vinden docenten daarvoor liedsuggesties, beeld- en digitips als ook literatuur- en kunsttips.

Onderbouw

Dit betreft leerlingen uit groep 1, 2 en begin groep 3 van het basisonderwijs.

Kleuters en jonge kinderen leven en ervaren impulsief. Ze gaan veelal uit van zichzelf en verwachten dat volwassenen hen helpen. Ze hebben behoefte aan geborgenheid en vertrouwen. Hun wereld is rijk aan *verbeelding* en hun denken wordt ook wel '*magisch mythisch*' genoemd; een wereld waarin fantasie en werkelijkheid door elkaar heen lopen.

Dat wat zij om zich heen zien en ervaren, spelen ze na. Tijdens hun spel ontdekken ze rituelen en koppelen al spelend en ontdekkend begrip aan het ritueel.

Kinderen in deze levensfase zijn enorm gevoelig voor de kracht van *verhalen*; ze kunnen dan ook volledig onder de indruk raken van sommige verhalen, gebeurtenissen of *rituelen*. Ze hebben als het ware antennes of 'voelsprietten' voor religieuze ervaringen; het is dan ook heel belangrijk om juist in

deze fase hun *levensbeschouwelijke gevoeligheid* te prikkelen en aan te (blijven) raken. Dit zorgt voor een 'bedding' waarin latere ervaringen (en bijvoorbeeld ook meer begrip en kennis) kunnen 'landen'.

Het godsbeeld van deze leerlingen is antropomorf; dat wil zeggen dat hun voorstelling van God heel 'concreet' en 'menselijk' of 'aards' is (bijvoorbeeld God als een soort super vader of moeder zien).

Thema's voor de lessen worden gehaald uit de directe *leefwereld* van deze jonge kinderen. De poes thuis of bij de buurvrouw, een dode vogel in de tuin, oma of opa.

De spanningsboog is maar enkele minuten, daarom is het goed om in een les activiteiten af te wisselen en om te herhalen; zowel binnen lessen als over langere periodes.

We gaan er bij deze lessen vanuit dat de kinderen nog niet kunnen lezen.

De lessen voor deze groep hebben een vast stramien.

Iedere les wordt gestart met het zingen van het lied 'Op weg met verhalen' gevolgd door een ritueel. We maken hiervoor een keuze uit vijf basisrituelen. Daarna start de eigenlijke les. Aan het eind van de les wordt kort teruggekeken en krijgen de kinderen een vooruitblik op de volgende les. In de herhalingsuggestie voor docenten wordt verwezen naar onderdelen die een volgende keer herhaald kunnen worden om een extra verdieping of verbreding aan te brengen.

Het uitgebreide handleiding voor de onderbouw, de handleiding voor vijf basisrituelen en het lied zijn te downloaden via www.zinvolleronderwijs.nl

Middenbouw

Dit betreft leerlingen uit groep 3 (tweede helft schooljaar), groep 4, 5 en begin groep 6.

Kinderen in de middenbouw begrijpen steeds beter hoe de wereld in elkaar zit en raken geïnteresseerd in feiten en verbanden; zo proberen ze werkelijkheid en fantasie steeds meer van elkaar te scheiden. Hun manier van leren en denken is vaak *'concreet-operationeel'*; ze willen ook graag 'doen' en 'ervaren' en zijn daarbij heel nieuwsgierig.

Deze kinderen kunnen hun *verbeeldingskracht* gebruiken bij een steeds *bewustere omgang met symbolen en rituelen*. Hun begrip van verhalen en symbolen is vaak nog wel vrij eendimensionaal (zeker in groep 4 en 5); hun manier van geloven wordt ook wel getypeerd als *'mythisch-letterlijk'*. Ze blijven wel enorm gericht op verhalen; een *diepere betekenis* van verhalen kan aangeraakt worden door het 'samen hiernaar zoeken' te stimuleren. Kinderen in deze levensfase raken hier langzaam steeds gevoeliger en ontvankelijker voor.

Deze kinderen zien verschillen in omgang tussen mensen en stellen concrete vragen over dat wat ze zien en ervaren. Ze worden daarbij steeds gevoeliger voor bijvoorbeeld 'onrecht' in de wereld. Een wereld die steeds groter wordt voor ze, want in de middenbouw komen vakken als aardrijkskunde en geschiedenis voor het eerst aan de orde. Deze vakken starten vanuit de leefwereld van de kinderen en doen daarna telkens een stapje verder weg van deze directe wereld. Thema's kunnen dan ook dieper worden uitgewerkt, kinderen hebben een bepaald tijdsbesef en afstandsbesef ontwikkeld. Zij kunnen steeds beter hun eigen wereld vergelijken met de leefwereld van een ander; zowel in het heden als in het verleden.

De lessen voor deze groep hebben een 'open' stramien. Docenten kunnen zelf bepalen of ze iedere les beginnen met een vast ritueel, zoals bijvoorbeeld het aansteken van een kaars of het zingen van een lied. Veelal is er voor het verwerken van de lesstof, keuze uit verschillende verwerkingsvormen. Docenten kunnen er ook voor kiezen om een les gedeeltelijk te herhalen en daarbij bewust een andere verwerkingskeuze te maken dan tijdens de eerste les.

Bovenbouw

Dit betreft leerlingen uit groep 6 , 7 en 8.

Kinderen in de bovenbouw hebben geleerd om een realistische kijk op de wereld te hebben. Hun vermogen tot *abstract denken* groeit; ze denken niet alleen over 'concrete' dingen na maar bijvoorbeeld ook over zichzelf en over anderen – of over hun relatie tot God. Hun beeld van (en relatie tot) God wordt vaak meer *persoonlijk*. Ook zie je in deze leeftijdsfase *twijfel en vragen* opkomen, bijvoorbeeld over lijden (ziekte, dood) en God.

Ze worden gevoelig voor de *symbolische betekenis* van rituelen en verhalen – en gaan meerdere (diepere) betekenissen zien hiervan.

Doordat kinderen in deze levensfase steeds meer 'eigen keuzes' leren maken – los van ouders/opvoeders, maar vaak juist wel onder invloed van leeftijdsgenoten – worden ze bewuster van de keuze om wel of niet mee te doen met bepaalde (religieuze) rituelen en tradities.

Ze hebben oog voor lief en leed in de wereld. Veelal hebben ze een optimistische kijk rond wereldproblematiek als armoede, oorlog of honger; dat is eenvoudig op te lossen als iedereen normaal doet en helpt.

Thema's vanuit een andere leefwereld kunnen worden ingepast in hun eigen leefwereld en ze kunnen zich redelijk goed inleven (empathisch vermogen is steeds beter ontwikkeld). Toch lijken onderwerpen die ook met hun directe leefwereld te maken hebben, meer indruk te maken.

De lessen voor deze groep hebben een 'open' stramien. Docenten kunnen zelf bepalen of ze iedere les beginnen met een vast ritueel, zoals bijvoorbeeld het aansteken van een kaars of het zingen van een lied. Veelal is er voor het verwerken van de lesstof, keuze uit verschillende verwerkingsvormen. Docenten kunnen er ook voor kiezen om een les gedeeltelijk te herhalen en daarbij bewust een andere verwerkingskeuze dan tijdens de eerste les te maken.

Proeflessen

Enkele proeflessen van *Op weg met verhalen* zijn aan te vragen via mail@zinvolleronderwijs.nl